אירועים באגרות הראי"ה

מאורעות תר"פ ותרפ"א

ניסן תר"פ · ניסן–אייר תרפ"א (1920–1921)

2 אגרות

רקע, האגרות המרכזיות, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

רקע

מאורעות תר"פ הם התקפות של ערבים על יישובים עבריים בגליל ועל שכונות של יהודים בירושלים בשנת תר"פ (1920). בירושלים פרצו המהומות בחגיגות נבי מוסא, ב-4 באפריל 1920, שחלו באותה שנה בימי חג הפסח.

כעבור שנה, ב-1 במאי 1921, פרצו מאורעות תרפ"א. הם החלו בטבח ביפו, שבו נהרגו רוב הקורבנות, ונמשכו בהתקפות על פתח תקווה, רחובות וחדרה, עד 7 במאי. 47 יהודים נרצחו ו-146 נפצעו, והיה זה היקף האלימות הגדול ביותר שידע היישוב העברי עד אז. ב-14 במאי הודיעו הבריטים על הפסקה זמנית של העלייה היהודית.

הרב קוק נשא דברים בלווייתי הרוגי תר"פ בחול המועד פסח, ובאגרותיו מתרפ"א כתב על נוראות הפרעות ועל מה שראה בהן גם יד ה'.

האגרות המרכזיות

כרך ד', אגרת אכה: הספד בלווייתי הרוגי פרעות תר"פ

"של מעללי פראי אדם שהתנפלו באה"ק ובעיה"ק במועד שמחתנו בזמן חרותנו על אנשים נקיים וצדיקים"

כרך ד', אגרת אקח: הרב נתן מאוכצקי

"הפרעות היו באמת נוראות, אבל חוץ ממה שדואב לבנו על קרבנות הקדושים ד' ינקום נקמת דם עבדיו"

נוסח האגרות המרכזיות – עם ביאור

2 האגרות המרכזיות, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: חול המועד פסח תר"פ - ירושלים **נמען:** הספד בלוויית הרוגי פרעות תר"פ

אין מספידים במועד, אבל המאורע הנורא - פראי אדם שהתנפלו על נקיים בעיר הקודש בזמן חירותנו - דורש בינה. הרב קוק ביקר את הרב מטלי, זקן מעל שמונים, שהוכה בדרכו לכותל. המאורע הוא כ'חותם' שעדיין פועל ואי אפשר לקראו. 'בדמייך חיי' נאמר על דם פסח - יהדות כללית - ועל דם מילה - יהדות פרטית; תחיית החול 'ככל הגויים' קיבלה עתה אות בשני הדמים.

עיקרי הדברים

- הספד במועד.
- הרב מטלי שהוכה.
- המאורע כחותם.
- דם פסח ודם מילה.

נוסח האגרת עם ביאור

[חוה"מ[1] פסח תר"פ[2]]

רבותי! מתי מספר אנחנו פה אבל הרי אנו כקהל גדול, שהיה בלי ספק מתאסף ללוית הקדושים האלה. [הרוגי מאורעות תר"פ, הפרעות בירושלים בחול המועד פסח תר"פ (אפריל 1920)] אנוסים אנחנו. וגם שורת ההלכה מונעת אותנו מלהספידם [אין מספידים בחול המועד] כראוי ועליהם נאמר: אשריהם שלא נספדו - כהלכה כקהל גדול אנחנו כי שלוחי צבור אנחנו, לא אנחנו אלה העומדים פה היום הבוכים אותם כאן, - כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף בנו ה'. [על פי ויקרא י, ו] - אין אנו מספידים היום, אבל המאורע הנורא הזה דורש הוא בינה מיוחדת לעמוד עליו. אינינו יכולים לבוא לידי בירור בינה זו, של ערך המאורע הנורא והאיום הזה, של מעללי פראי אדם שהתנפלו באה"ק[3] ובעיה"ק[4] במועד שמחתנו בזמן חרותנו על אנשים נקיים וצדיקים, - הנה הייתי היום לבקור חולים אצל הרב, ר'[5] מטלי, את הזקן הצדיק והקדוש הזה, למעלה משמונים, הכו הפראים הרשעים האלה בלכתו לשפוך שיח לפני הכותל המערבי הכה ופצוע! - המאורע, החתים לנו בחותם דם נקיים אותנו הספד על הרוגי מהומות תר"פ, נאמר בשעת הלוית ההרוגים בחוה"מ[6] פסח. או"ח[7] תקמ"ז ס"א. ואת עיר קדשנו, כחותם הוא לנו - אשר עודנו רב פעולתו, ולא נתן לקרוא לא בו בעצמו מפני שאותיותיו הפוכות ולא במכתב שהוא חתום עליו, מפני שכלי החותם עודנו מונח ופועל עליו, רק אחרי שהחותם יוסר אז נוכל לקרא אותו להכירו ולהבינו.

- בשני פרקים אנו קוראים את הפסוק: בדמיך חיי. [יחזקאל טז, ו; נאמר בהגדה של פסח ובברית מילה] בליל התקדש חג בסדר של פסח ובעת הכנסה בברית מילה. אלה הם דם פסח ודם מילה. בדמים ובמס"נ[8] מיסודנו נחתמנו על יהדותנו בכל זמן קיומנו, בימי חסננו הלאומי [בימי עוצמתנו הלאומית] ובנודנו אח"כ[9] מגוי לגוי ממלכה לעם אחר, בדם יהדותנו הפרטית שהוא דם המילה, ובדם יהדותנו הכללית שהוא דם הפסח, עשרת השנים האחרונות התחילה לנו תקופת התחייה החדשה, בדרך חול של ככל הגוים בית ישראל,

[יחזקאל כה, ח] ונצטרפו אליה קלי דעת החושבים ומשפיעים שרק בדרך זה בלבדו נבוא לבנות את בנין האומה בארצה, עתה והיה לנו הדם הזה לאות: בדמיך חיי, בשני הדמים, דם פסח ודם מילה בדמיך חיי.

---

1. חוה"מ - חול המועד
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. באה"ק - בארץ הקודש
4. ובעיה"ק - ובעיר הקודש
5. ר' - רבי
6. בחוה"מ - בחול המועד
7. או"ח - אורח חיים
8. ובמס"נ - ובמסירות נפש
9. אח"כ - אחר כך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אייר תרפ"א - ירושלים **נמען:** הרב נתן מאוכצקי

הכסף שנשלח לפליטים שבאו מהגולה לא יחולק בחיפזון, כי אז יבואו הנתמכים בוועדים הקיימים והתועלת תהיה קטנה. הרב קוק יחקור על יחידים ומשפחות שאינם נעזרים בתמיכות המפורסמות, כדי לתת להם בסיס למסחר או לעבודה; בינתיים הכסף בבנק. בתוספת: הפרעות היו נוראות, 'אבל... מעז יצא מתוק', וכעת שקט בירושלים וביהודה, והגליל עוד צריך רחמים.

עיקרי הדברים

- תמיכה מושכלת בפליטים.
- עזרה שתיתן בסיס.
- אחרי הפרעות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2], אייר תרפ"א[3]

ידידי הרה"ג[4] היקר מו"ה[5] נתן מאוכצקי נ"י[6]

קבלתי את מכתבו היקר ושמחתי לדעת משלומו הטוב, וע"ד[7] שלו'[8] אמו הרבנית ובנותיו חקרתי וכ"ה שלו' להן. כמו כן קבלנו את הסכום הנשלח עבור פליטי אחינו הבאים מארצות הגולה. [פליטים מן הפרעות ביהודי אוקראינה ומזרח אירופה] אבל אין אני חפץ לחלק את הכסף בחפזון. כי אם אפרסם ע"ד[9] התמיכה, יבאו הנתמכים ע"י[10] הועדים הקיימים, ותהי התועלת קטנה ואינה ניכרת. ע"כ[11] חושב אני לחקור ע"י אנשים נאמנים, על יחידים או משפחות שאינם יכולים להעזר ע"י התמיכות המפורסמות, ונשתדל שהתמיכה תהי'[12] באופן שיתן אפשרות להנתמכים להתחיל באיזה מסחר או עבודה או להתכונן לאיזה מעמד שיביאם לעמוד על איזה בסיסן. וכבר שלחתי מכתבים לדרוש את המצב של הגולים, בערי הקודש ובמושבות. פה בירושלים מעטים השנה עומדים במצב כזה.

אמנם מחכים אנחנו למהגרים חדשים, ובאין ספק שימצאו כאלה שיהי'[13] הצורך לתמוך בהם באופן צנוע. לעת עתה הנחתי את הסכום בבנק, עד אשר יחקר פה תוכן התמיכה.

והנני מברך בזה את אחינו הנדיבים על טוב לבבם ושוכן ציון ימלא לטובה כל משאלותיהם, ונזכה כולנו יחד לראות בתשועת עמנו בגאולה שלמה בשוב לציון גאולים בשמחת עולם, והי'[14] זה שלו' כנה"י[15] ונפש ידידו דוש"ת[16] באה"ר[17]

הק' אברהם יצחק ה"ק

רמב"ם[18] מתנות עניים פ"י[19] ה"ז[20]. ["שמונה מעלות יש בצדקה... מעלה גדולה שאין למעלה ממנה: זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה... או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את ידו"] הפרעות היו באמת נוראות, [פרעות תרפ"א (מאי 1921) ביפו ובמושבות, שבהן נרצחו עשרות יהודים, ובהם הסופר יוסף חיים ברנר] אבל חוץ ממה שדואב לבנו על קרבנות הקדושים ד'

ינקום נקמת דם עבדיו, [על פי תהלים עט, י] הנה ראינו בעינינו מפלאות תמים דעים [איוב לז, טז] צור ישראל וגואלו ב"ה, אשר מעז יצא מתוק. [שופטים יד, יד] ומתוך המחשך הגדול הזה יצאה האורה של צמח ישועתנו, שתהי'[21] הולכת ומאירה כנכון היום, [משלי ד, יח] בעז"ה[22]. עתה ב"ה השלום והשקט שורר בעה"ק[23] ובמסיבי יהודה כולם. רק הגליל עדיין צריך הוא לרחמים, ונקוה לד' שמהרה גם המה יושעו בחסדי שומר ישראל לעד.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. הרה"ג - הרב הגאון
5. מו"ה - מורנו הרב
6. נ"י - נרו יאיר
7. וע"ד - ועל דבר
8. שלו' - שלום
9. ע"ד - על דבר
10. ע"י - על ידי
11. ע"כ - על כן
12. תהי' - תהיה
13. שיהי' - שיהיה
14. והי' - והיה
15. כנה"י - כנפשו היקרה
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
17. באה"ר - באהבה רבה
18. רמב"ם - רבי משה בן מימון
19. פ"י - פרק י'
20. ה"ז - הרי זה
21. שתהי' - שתהיה
22. בעז"ה - בעזרת השם
23. בעה"ק - בעיר הקודש